

**СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ:
РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Анотація

Леся Кузьмінська

У статті висвітлено актуальні питання соціального партнерства в управлінні розвитком професійно-технічного навчального закладу, представлено деякі результати емпіричних досліджень рівнів соціально-партнерської діяльності ПТНЗ, упровадження моделі розвитку соціального партнерства в ПТНЗ, що базується на інституціональному, розвивальному, комунікативному й діалогічному підходах. Узагальнення отриманих емпіричних даних спонукало до висновку про те, що ресурси соціального партнерства в управлінні розвитком професійно-технічного навчального закладу використовуються переважно на третину, й необхідним є пошук шляхів їх активізації, особливо в умовах упровадження реформ з децентралізації управління в Україні.

Запропонована нами модель соціального партнерства передбачає комплексну реалізацію конкретних проектів, спрямованих на досягнення цілей за багатьма напрямками соціально-партнерської діяльності. Водночас, упровадження даної моделі передбачає розроблений та інституційно продуманий план закріплених компетенцій і повноважень учасників, а також певну фінансову ресурсозатратність. Соціально-партнерські проекти є альтернативою складним комплексним моделям розвитку соціального патнрства, є менш інституціоналізованими, ресурсно-залежними, визначеними в часі і спрямованими на коригування «слабких місць» у розвитку конкретного ПТНЗ. Соціально-партнерські проекти, за умови успішної реалізації, в перспективі матимуть значний вплив на імідж і статус ПТНЗ.

***Ключові слова:** соціальне партнерство, управління розвитком, професійно-технічний навчальний заклад, емпіричні дослідження.*

Постановка проблеми. В умовах наростання соціальних проблем, з якими стикаються сучасні навчальні заклади, особливо професійно-технічні, коли ні держава, ні виробництво, ні бізнес, ні громадські організації не здатні цілковито забезпечувати їх комплексний і стійкий соціальний розвиток, особливої актуальності набуває феномен соціального партнерства як чинник управління розвитком професійно-технічного навчального закладу в ринкових умовах.

Сучасний керівник професійно-технічного навчального закладу почасти стикається з такими обставинами, для дії яких немає готових норм, культурних приписів, управлінських рішень. Він сам повинен вирішити, як соціально грамотно діяти у своїй управлінській діяльності, як будувати стратегію розвитку ПТНЗ, налагоджувати взаємодію з різними інституціями, виокремлювати її пріоритетні напрями.

Одним з головних завдань, поставлених перед ПТНЗ, є забезпечення високої якості підготовки кваліфікованих робітників, які будуть конкурентоспроможними на ринку праці.

Створенню умов для поліпшення роботи ПТНЗ, незалежно від підпорядкування та форм власності, сприяє їхня атестація, яка є складовою системи державного контролю за якістю підготовки робітничих кадрів, і спрямована на визначення спроможності навчального закладу здійснювати освітню діяльність на рівні державних та міжнародних стандартів. Так, упродовж трьох років Міністерство освіти планує провести атестацію керівних кадрів ПТНЗ. До 1 вересня 2017 року в Україні буде проведено атестацію керівників професійно-технічних навчальних закладів, а також їхніх заступників. Відповідне доручення Міносвіти отримали регіональні департаменти освіти і науки.

Метою проведення атестації є підвищення ефективності управлінської діяльності керівників навчальних закладів, рівня їхньої професійної компетентності і фахової майстерності, а також виконання вимог наказу МОН № 1135 від 08 серпня 2013 року.

Одним із важливих напрямів підвищення ефективності діяльності ПТНЗ й, власне, управлінської діяльності керівника є соціальне партнерство – система взаємодії ПТНЗ, НМЦ ПТО з роботодавцями, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими інституціями – спрямоване на забезпечення

узгодження інтересів з питань регулювання навчально-виробничих, трудових та інших відносин.

Мета статті – аналіз результатів емпіричних досліджень рівнів соціально-партнерської діяльності ПТНЗ, упровадження моделі розвитку соціального партнерства в ПТНЗ.

У межах дослідження теми: «Управління розвитком професійно-технічної освіти в умовах ринкової економіки» й підтеми «Соціальне партнерство як чинник розвитку ПТО в умовах ринкової економіки» було здійснено низку емпіричних досліджень, метою яких було вивчення рівнів, загальних закономірностей та особливостей розвитку соціального партнерства у професійно-технічних навчальних закладах.

Плідними передумовами для розробки авторського варіанту концепту соціального партнерства слугували світоглядні ідеї та науковий доробок відомих українських вчених Г. Єльнікової, Л. Петренко, В. Радкевич, В. Свистун.

У розробленні критеріїв оцінювання напрямів та рівнів соціально-партнерської діяльності ПТНЗ ми керувалися положеннями, зазначеними в графі 7.5 (Стан співпраці з соціальними партнерами та роботодавцями (К63)) таблиці «Орієнтовні критерії оцінювання результатів діяльності професійно-технічних навчальних закладів, підприємств, організацій і установ, що надають освітні послуги у сфері професійно-технічної освіти» (Додаток 3 до наказу Міністерства освіти і науки від 17.06.2013 року № 772). Зокрема, було взято до уваги показники: плани роботи щодо співпраці з соціальними партнерами та роботодавцями, угоди про співпрацю, проходження учнями виробничої практики, працевлаштування випускників.

Визначення рівнів соціально-партнерської діяльності ПТНЗ здійснювалося за допомогою експертної оцінки. Застовувалася така шкала:

- 0,00 балів (незадовільний) – якщо рівень реалізації ПТНЗ встановленого критерію не задовольняє експертів та учасників навчально-виробничого процесу;
- 0,25 балів (задовільний) – якщо рівень реалізації встановленого критерію є меншим за 50%;
- 0,50 балів (середній) – якщо встановлений критерій реалізується на 50%;

- 0,75% балів (достатній) – якщо рівень реалізації встановленого критерію є більшим за 50%;
- 1,00 бал (високий) – якщо рівень реалізації встановленого критерію повністю задовольняє експертів та учасників навчально-виховного процесу.

Для експертної оцінки можна також використовувати опорні критеріальні судження. Наприклад, у разі відповіді «так» на запитання щодо реалізації ПТНЗ встановленого критерію, у таблицю виставляється 1,00 бал; якщо «так» > «ні» – 0,75 балів; якщо «так» = «ні» – 0,50 балів; якщо «так» < «ні» – 0,25 балів; у разі відповіді «ні» – 0,00 балів.

Для більш об'єктивного оцінювання, для кожного критерію можна також розробити відповідну анкету. Тоді оцінка в межах одиниці розраховується як результат ділення кількості позитивних відповідей на загальноможливу кількість відповідей, що дорівнює кількості запитань.

Ми використовували інтерв'ювання з окремих питань, бесіди, додатковий інструктаж та роз'яснення.

Опрацювавши значну кількість теоретичного та експертного матеріалу, визначено такі показники експертного оцінювання рівнів соціально-партнерської діяльності ПТНЗ:

- визначеність зацікавлених сторін соціально-партнерської діяльності як однієї з важливих умов формування позитивного іміджу ПТНЗ на ринку освітніх послуг;
- наявність планів, програм та угод про співпрацю із соціальними партнерами, зокрема, щодо проходження учнями виробничої практики, працевлаштування випускників;
- адаптованість умов соціально-партнерської взаємодії до регіональних умов розвитку ПТО;
- документальна та результативна підтвердженість ефективності взаємодії ПТНЗ із соціальними-партнерами;
- наявність інформації про соціально-партнерську діяльність на сайті ПТНЗ.

У результаті проведених нами емпіричних досліджень рівнів соціально-партнерської діяльності ПТНЗ (2014–2015рр.) шляхом експертного опитування близько 250 керівників ПТНЗ Житомирської, Київської, Сумської та Черкаської областей, отримано наступні дані:

- високий рівень СПД з освітніми установами засвідчили 38,5 % респондентів, що підтверджує необхідність формування контингенту учнів ПТНЗ в умовах зростання конкуренції навчальних закладів на ринку освітніх послуг;
- 30,8 % - відмітили високий рівень СПД з центрами зайнятості, що свідчить про спрямованість ПТНЗ на працевлаштування своїх випускників.
- Достатній рівень СПД – найбільший відсоток показав напрям СПД з роботодавцями, хоча прогнозування експертів за даним напрямом було більше 40%, на що, безперечно, вплинули складні суспільні й економічні процеси в країні.

Приблизно однакові – середній (близько 31 %), достатній (11,5%), високий (близько 18%) рівні СПД було виявлено з органами влади, громадськими та комерційними організаціями, засобами масової інформації, що свідчить про тенденцію до утримання іміджу в регіональному освітньому й соціальному середовищі. Найнижчими показниками вирізняється СПД у галузі міжнародних проектів, що свідчить про збереження низького інтеграційного потенціалу професійно-технічних навчальних закладів до міжнародної співпраці. Узагальнення отриманих емпіричних даних спонукало до висновку про те, що ресурси соціального партнерства в управлінні розвитком професійно-технічного навчального закладу використовуються переважно на третину, й необхідним є пошук шляхів їх активізації, особливо в умовах впровадження реформ з децентралізації управління в Україні.

Одним із таких шляхів є розроблення та впровадження моделей, проектів, програм розвитку соціального партнерства в управлінні розвитком ПТНЗ, спрямованих на вирішення проблеми недостатньої відповідності соціально-партнерських відносин закладів ПТО сучасним викликам ринку освітніх послуг.

В Інституті ПТО НАПН України було розроблено модель соціального партнерства, що базується на інституціональному, розвивальному, комунікативному і діалогічному підходах та принципах, а саме:

- рівноправність учасників; добровільність прийняття обов'язків, згідно угод;
- відповідальність за виконання обов'язків;
- дотримання норм законодавства у вирішенні суперечностей;

- свобода обговорення проблем, що представляють взаємний інтерес;
- пріоритетність мирових угод та процедур у переговорах; повага до позицій, точок зору партнера;
- повноважність сторін та врахування інтересів учасників переговорів;
- невторчання у справи один одного; обов'язковість виконання досягнутих домовленостей;
- систематичність контролю за виконанням прийнятих угод, договорів і рішень; надання на безоплатній основі об'єктивної та повної інформації щодо предмету соціального партнерства;
- регулярність проведення консультацій та переговорів.

Форми розвитку соціально-партнерської діяльності у ПТНЗ передбачають:

- спільні консультації, переговори, укладання договорів і угод, складання програм розвитку тощо;
- спільне розв'язання спірних питань;
- участь трудового колективу в управлінні ПТНЗ;
- участь представників сторін у роботі органів СП;
- спільне управління представниками сторін фондами соціального страхування;
- узгодження претензій та розбіжностей між сторонами СП;
- інформаційний обмін;
- контроль за виконанням спільних домовленостей.

Методична складова моделі розвитку соціально-партнерської діяльності у ПТНЗ включає: роботу в групах за розробленим алгоритмом, створення нових моделей і проектів соціального партнерства, рольові та ділові ігри, "мозковий штурм", коучінг, тренінг управління конфліктом, тренінг комунікативної компетентності, тренінг організації ведення переговорів, методи тимблдіingu, тренінг партнерської взаємодії, аналіз та моделювання ситуацій в управлінській діяльності керівника професійно-технічного навчального закладу, проведення круглих столів із соціально-партнерської проблематики, дискусії та ін.

Отримані в ході експериментальної роботи дані свідчать про те, що впровадження розробленої нами моделі та реалізація пропонованих форм і методів взаємодії закладів ПТО із соціальними партнерами ефективно впливає на розвиток ПТНЗ та на процес професійної

підготовки кваліфікованих робітничих кадрів. Узагальнення отриманих результатів свідчить про те, що в закладах, де впроваджувалася модель розвитку соціального партнерства, відбулася така динаміка (табл. 1):

Таблиця 1

Динаміка соціально-партнерської діяльності у ПТНЗ

| Показники СП | До експерименту (к-ть ПТНЗ, %) | Після експерименту (к-ть ПТНЗ, %) |
|--|--------------------------------|-----------------------------------|
| Визначеність зацікавлених сторін соціально-партнерської діяльності як однієї з важливих умов формування позитивного іміджу ПТНЗ на ринку освітніх послуг | 48 | 62 |
| Наявність планів, програм та угод про співпрацю із соціальними партнерами, зокрема щодо проходження учнями виробничої практики, працевлаштування випускників | 51 | 73 |
| Адаптованість умов соціально-партнерської взаємодії до регіональних умов розвитку ПТО | 37 | 44 |
| Документальна та результативна підтвердженість ефективності взаємодії ПТНЗ із соціальними-партнерами | 45 | 80 |
| Наявність інформації про соціально-партнерську діяльність на сайті ПТНЗ | 36 | 84 |

Крім того, експеримент показав, що соціальні партнери є повноправними суб'єктами процесу підготовки фахівців, і взаємодія з ними – це запорука забезпечення якості навчально-виробничого процесу, при цьому значно скорочується адаптаційний період випускників і підвищується їхня затребуваність за принципом соціального замовлення. Емпіричні результати, їх інтерпретація та висновки обговорювалися респондентами – керівниками ПТНЗ та соціальними партнерами на таких заходах:

- семінар для керівників та педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів ДНЗ («Бердичівське професійне училище», м. Бердичів, 21 травня 2014 р.);
- семінар-тренінг «Розвиток маркетингу освітніх послуг у професійно-технічних навчальних закладах регіону» (м. Черкаси, 28 травня 2014 р.);
- науково-методичний семінар «Концептуальні засади створення маркетингової служби у професійно-технічному навчальному закладі» (вище професійне училище м. Ромни Сумської області, 19 червня 2014 р.);

– круглий стіл «Педагогічні основи управління професійно-технічним навчальним закладом у ринкових умовах» (ІІТО НАПН України, м. Київ, 28 листопада 2014 р.);

– науково-практичний семінар «Управління розвитком професійно-технічної освіти в регіоні» (вище професійне училище м. Ромни Сумської області, 19 червня 2015 р.).

Окрім того, в Інституті ІІТО НАПН України проведено короткотермінові семінари з питань:

а) формування навичок соціально-партнерської взаємодії у керівників професійно-технічного навчального закладів (у контексті сучасних теорій соціального партнерства: міждисциплінарної, соціально-управлінської, соціально-економічної), якостей соціально-активного лідера, стилів соціально-партнерської поведінки, способів діалогічної взаємодії;

б) командоутворення (види командної роботи, внутрішньоконандні ролі);

в) формування навичок ефективного ведення переговорів (технологія підготовки до переговорів, психологічні особливості суб'єктів переговорного процесу, прийоми встановлення контактів із соціальними партнерами, прийоми аргументації в переговорах тощо);

Отже, запропонована нами модель соціального партнерства передбачає комплексну реалізацію конкретних проектів, спрямованих на досягнення цілей за багатьма напрямками соціально-партнерської діяльності. Водночас впровадження даної моделі передбачає розроблений та інституційно продуманий план закріплених компетенцій і повноважень учасників, а також певну фінансову ресурсозатратність. Соціально-партнерські проекти є альтернативою складним комплексним моделям розвитку соціального патнрства, менш інституціоналізованими, ресурсо-залежними, визначеними в часі й спрямованими на коригування «слабких місць» у розвитку конкретного ПТНЗ. Соціально-партнерські проекти, за умови успішної реалізації, у перспективі матимуть значний вплив на імідж і статус ПТНЗ.

Висновки. Результати теоретичного та експериментального дослідження дають можливість сформулювати такі методичні рекомендації та пропозиції:

- забезпечувати своєчасний науково-аналітичний супровід управлінських рішень керівників професійних навчальних закладів з розвитку соціально-партнерських відносин;
- необхідно активізувати участь бізнесу у відтворенні трудових ресурсів; соціальні партнери повинні брати участь у навчально-методичній роботі закладів ПТО;
- розширювати коло та напрями соціально-партнерської діяльності, відповідно до регіональних потреб та стратегії розвитку ПТНЗ;
- посилювати конструктивні соціальні зв'язки з випускниками та між випускниками як важливого ресурсу підвищення якості освітніх послуг і працевлаштування випускників;
- розробити та обґрунтувати пропозиції щодо координації розвитку соціального партнерства і створення маркетингової служби в управлінні ПТНЗ;
- поширювати прогресивний регіональний досвід розвитку соціального партнерства у ПТНЗ в умовах зростаючої конкуренції на ринку освітніх послуг.

Аннотація

СОЦИАЛЬНОЕ ПАРТНЕРСТВО В УПРАВЛЕНИИ РАЗВИТИЕМ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ: РЕЗУЛЬТАТЫ ЭМПИРИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

Леся Кузьминская

В статье освещены актуальные вопросы социального партнерства в управлении развитием профессионально-технического учебного заведения, представлены некоторые результаты эмпирических исследований уровней социально-партнерской деятельности ПТУЗ, внедрение модели развития социального партнерства в ПТУЗ, которая базируется на институциональном, развивающем, коммуникативном и диалогическом подходах. Обобщение полученных эмпирических данных побудило к выводу о том, что ресурсы социального партнерства в управлении развитием профессионально-технического учебного заведения используются преимущественно на треть, и необходимым является поиск путей их активизации, особенно в условиях реформ по децентрализации управления в Украине.

Предложенная нами модель социального партнерства

предусматривает комплексную реализацию конкретных проектов, направленных на достижение целей по многим направлениям социально-партнерской деятельности. В то же время, внедрение данной модели предусматривает разработанный и институционально продуманный план закрепленных компетенций и полномочий участников, а также предусматривает определенную финансовую ресурсозатратность. Социально-партнерские проекты являются альтернативой сложным комплексным моделям развития социального партнерства, менее институционализированными, ресурсозависимыми, определенными во времени и направленными на коррекцию «слабых мест» в развитии конкретного ПТУЗ. Социально-партнерские проекты, при условии успешной реализации, в перспективе будут иметь значительное влияние на имидж и статус ПТУЗ.

Ключевые слова: социальное партнерство, управление развитием, профессионально-техническое учебное заведение, эмпирические исследования.

Abstract

SOCIAL PARTNERSHIP IN THE MANAGEMENT OF VOCATIONAL SCHOOLS: RESULTS OF EMPIRICAL RESEARCH

Lesya Kuzminska

Ph.D. in Pedahohi, Senior researchfellow of the Laboratory technology vocational training. Instituteof Vocational Education under the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

The article highlights topical issues of social partnership in the management of vocational educational institution, presented some results of empirical research of socio-VET partnerships, implementation model of social partnership in VET, based on institutional, developmental, communicative and dialogic approaches. A generalization of the empirical data led to the conclusion that the resources of social partnership in the management of vocational educational establishment used primarily by a

third and it is necessary to search for their revitalization especially in the implementation of the decentralization reforms in Ukraine.

The proposed model of social partnership provides a comprehensive implementation of specific projects aimed at achieving the objectives in many areas of social partnerships. However, implementation of this model involves developed and thought out plan institutionally enshrined competencies and responsibilities of participants, and provides some financial resursnozatrast. Social partnership projects an alternative model of development of complex social partnerstva is less institutionalized, resource-dependent as defined in time and aimed at adjusting the "weaknesses" in the development of specific VET. Social partnership projects, subject to the successful implementation of the future will have a significant impact on the image and status of vocational schools.

Key words: *social partnership, management development, vocational school, empirical research.*